

שיחת יום הזיכרון התשס"א – ישיבת תורת החיים /

הרב מנחם ליבמן¹

יום הזיכרון הוא יום מיוחד וחובה עלינו להתבונן ביום זה על משמעות הזיכרון. חז"ל מדברים על סמל הזיכרון – השופר, שהוא, מטרתו ומשמעותו מסמלים זיכרון². אותו זיכרון הוא בבחינת "לפני ולפנים"³; מדרגה של קדושה, פסגת הקדושה. גם יום הזיכרון הוא השופר שלנו, ואותם לוחמים וחללים שמתו על קידוש ה' הם ה"לפני ולפנים" של אותו קודש. השופר הוא בחינת משיח, הוא הסמל של ההתבטאות של המשיח אצלנו, השופר הוא המבטא את הפעולה המתרחשת מלמטה למעלה. על ידי פעולתנו למטה זזים דברים למעלה. בשופר יש שברים ותרועה (שתי בחינות שונות שעל כל אחת מהם יש להגיד "אלו ואלו דברי אלוקים חיים"): שברים – כאדם הגונח מלבו – הם ביטוי השבר (פרוש רש"י), כלומר האדם חש את השבר העצמי שיש בו, זה (--אולי מילה זו מיותרת) ודבר זה הוא מבכה, את הבעיה הנוצרת מבחינתו. תרועה – "לילי יליל" – ביטוי הצער על המתים, כלומר האדם מצטער ומזדהה עם הבעיה הכללית המתרחשת ומצטער את צער האחר ואת בעיותיו, את מות מקדשי ה'.

התהליך העכשוי

השנה, מראש השנה תשס"א, מזמן זכרון התרועה הקבוע שלנו, פרצו מאורעות בכל הארץ, זכרון תרועה מיוחד, זכרון תרועה לא פשוט. קולות השופר נשמעים מבית ומחוץ, מבית הכנסת וממרעומי הטנקים, קול הזיכרון הוא חזק ועולה; מכל הארץ אנו רואים את ההתבטאות במציאות של אותו זכרון תרועה. ניתן להישבר מקולות אלו; קול השברים והתרועה אינו פשוט, קול הבכי והלילה על כל אותם אנשים שנקטפו ונהרגו ונפצעו, הכל בקידוש שם ה', קול זה הוא הקשה ביותר, מצב מסובך זה יכול להביא אותנו ליאוש⁴ חס וחלילה.

מיאוש זה מציל אותנו הרב קוק זצ"ל אשר תיאר את היהדות בחו"ל לעומת היהדות בארץ על דרך משל כאשר היהדות בחו"ל נמשלה לחולה סופני על סף גסיסה ששום דבר לא יצא ממנו, רק עצב ומרירות, לעומת היהדות בארץ שנמשלה ליולדת ברגעים הספורים לפני הלידה הגורלית. צעקות השבר שלה

¹ הרב ליבמן לא עבר על הסיכום – סוכם על ידי א.ק. והדברים על אחריותו בלבד.

² "זכרון תרועה" (פרשת אמור חמישי פסוקים 1-4).

³ "יהיה לכם שבתון... מקרא קודש" (שם).

⁴ יאוש זה יכול להיות חזק בכל ההתבוננות שלנו על יום הזיכרון ויום העצמאות הבאים כאחד, יאוש השואל את עצמו מה עזר לנו לעלות לארץ הרי גם שם וגם כאן אנו נהרגים? מדוע עלינו?

לפעמים אף גדולות מאותו חולה סופני⁵, אך מאותה יולדת יוצא ילד, יוצאים חיים לעולם. הכאבים מובילים לשמחה האין סופית, הגדולה ביותר.

אותו שורש מתבטא בשופר המבטא פעיה - כמו אותה פעית תינוק היוצא לאויר העולם - פעיה של לידה מחדש לידת הגאולה.

כל שלב בארץ ישראל תלוי ביסורין⁶. האור החיים הקדוש בספר בראשית אומר שהגאולה תבוא דרך יסורין ובזכותם יתגלה הנצוץ של הגאולה כאשר כל אותה הכנה של ישראל תלויה ביסורין⁷. כמוהו הרמח"ל מציין בתפילות על הגאולה, שמתוך הצרה באה הגאולה.

המעשים המתבקשים

אנו צריכים להתבונן במשקפיים יותר אמיתיים ונכונים על התהליכים שעוברים עלינו וכך להבין שהצרות גורמות למרות הכל עליית מדרגה. במלחמת השחרור⁸ (שנת התש"ח) נהרגו על קידוש ה' כ- 6000 איש, מספר מדהים לימים של אז; אחוז אחד מתוך כלל האומה היושבת בארץ באותם זמנים! האם אנו קולטים דבר זה?! (באוכלוסיה של היום אחוז אחד מכלל האוכלוסיה הוא כ- 50000-60000) באותם זמנים כולם הקיזו את דמם למען ארץ ישראל וירושלים⁹ וכך בזכות אותה מסירות נפש ויסורין זכינו. מובא בירושלמי בקידושין "קידוש ה' גדול מחילול ה'..." השאלה המתבקשת היא "פשיטא", בעצם מה החידוש שאדם שקידש את ה' עשה מעשה גדול מהמחלל את ה'? הרב צבי יהודה זצ"ל היה מתרץ בהסבר נפלא דבר זה:

1. הכוונה של הגמרא היא שקידוש ה' תמיד יגבר על חילול ה', הכוונה במילה "גדול" היא שקידוש ה' תמיד ינצח, וידו תהיה על העליונה.

2. שקידוש ה' היוצא מתוך חילול ה' הוא הגדול ביותר, כלומר שקידוש ה' שנעשה מתוך חילול ה' הוא במעלתו וברמת הקידוש שהוא גורם הוא בבחינה הגבוהה ביותר, הכוונה במילה "מחילול ה'" היא מתוך חילול ה'.

במצב של היום כל הפצמרי"ם¹⁰ וכו', נוצר מצב של ניתוק בין תושבי יש"ע לבין האנשים הגרים מחוץ לאזורים אלו, מצב שגרם לניתוק שהיה נראה כבלתי ניתן לאיחוי יותר; והנה כמו בשואה הגיעו המחבלים

⁵ אותה יולדת צריכה להביא קרבן חטאת משום שכנראה משום הסבל הרב שעבר עליה היא ביקשה למות, אותה בקשה וקרבן המסמלים את כך שבתוך הצרה אף על פי שנותנים את כל הכלים, לאדם קשה לקלוט שהוא נמצא במצב גאולה, שהוא נמצא בהתקדמות.

⁶ עיין ברכות ה.

⁷ האור החיים מציין שהתלות היא גם בתורה. הגאולה תלויה בלימוד, דבר הצריך לחזק אותנו בלימוד בזמנים אלו, כאשר נפנים שכל מילה כל אות שלנו זו אבן נוספת בבנין הגאולה השלמה (גם אנו כאשר אנו שומרים ומגינים על המולדת קצת "חק לישראל" או משניות פה ושם יכולים לעשות המון... ועכשיו אפשר להבין למה יש שעות ת"ש).

⁸ במיוחד כאן באיזור הדרום.

⁹ יש לדוגמא סיפור על חטיבת הראל שיכול ברמה זו או אחרת להבהיר לנו את התחושות של אז; המספר שבכל הקרבות הם היו מעודדים אחד את השני בקריאות "אנו נלחמים למען ירושלים".

¹⁰ להיילנו המשרתים ביישובה [כהגדרת הרב טל שאנו חיילים ללא מדים, כמו שיש שב"ח ללא מדים כך יש אותנו] החוטפים פצמרי"ם רק שלהם אין זכות "להגיב באיפוק" או "להגיב" אלא הם פשוט נאלצים לשתוק ולשתוק ולהמשיך לחיות לעומת אחינו החיילים עם המדים אשר משרתים בצבא שיש להם כמה יתרונות...

ימ"ש ולימדו אותנו שאנחנו עם אחד, שכפר סבא, שדרות, ניר עוז, ירושלים, חברון ונווה דקלים הם מדינה אחת, ואנחנו עם אחד, כולנו חלק אחד, כולנו חלק בתהליך העצום הזה של הגאולה. לפעמים אנו כלים במעשה ה' בלי להרגיש. גם אותו ראש ישיבה וגם הקיבוצניק, כולם עם אחד, כולנו כלים ועבדים של הקב"ה, כולנו עם אחד ללא אפשרות בריחה אחד מן השני.

אנו צריכים להבין בעקבות כל זה את הזכות שלנו, כל אותם אנשים שהיו בתקופות הקשות בשואה¹¹, במלחמת השחרור וכו', כולם ראו רק את הסבל, והנה אנו רואים את ההתקדמות; את ההתחברות לעם אחד, לנפש אחת, אנו זוכים לראות את תהליך הגאולה - הגאולה ממש¹².

¹¹ מסופר על אחד האדמורי"ם שבזמן השואה הכריחו אותו הנאצים ימ"ש לנקות את רחובות גרמניה עם דגל גרמניה מתנוסס על כתפו. באותו זמן הוא נשבע שאם הוא יזכה לעלות לארץ הוא ינקה את רחובות ישראל עם דגל ישראל, וכך ברוך ה' כל יום עצמאות קיים אותו אדמו"ר את הבטחתו.

¹² התהליך שלנו הנקרא בפי רבים "אתחלתא דגאולה" אינו מדויק, משום שהצהרת בלפור היתה "אתחלתא דגאולה", היום אנו בגאולה ממש (ועיין על כך בשיחתו של הרב שרקי ליום העצמאות).